

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни

“ПСИХОГЕНЕТИКА”

(для бакалаврів, спеціалістів)

МАУП

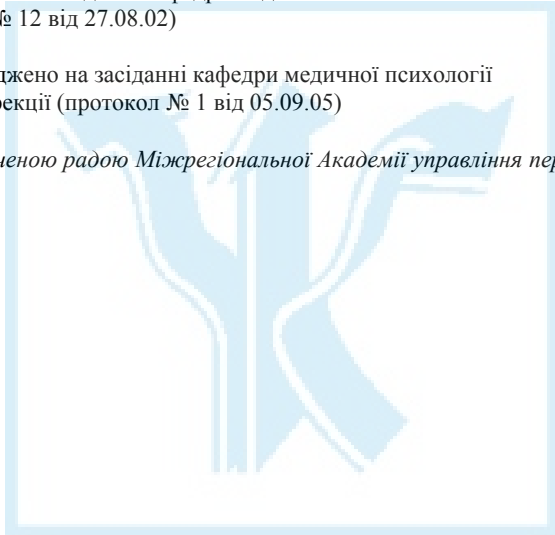
Київ 2005

Підготовлено кандидатом медичних наук, доцентом *О. О. Древіцькою*

Затверджено на засіданні кафедри медичної психології та психокорекції (протокол № 12 від 27.08.02)

Перезатверджено на засіданні кафедри медичної психології та психокорекції (протокол № 1 від 05.09.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Древіцька О. О. Навчальна програма дисципліни “Психогенетика” (для бакалаврів, спеціалістів). — К.: МАУП, 2005. — 10 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Психогенетика”, питання для самоконтролю студентів, теми контрольних робіт студентів, а також список рекомендованої літератури.

©Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2005

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Психогенетика — міждисциплінарна сфера знань між диференційною психологією і генетикою, що досліджує взаємодію факторів спадковості і середовища у формуванні індивідуальних відмінностей за психологічними та психофізіологічними ознаками. Останніми роками предметом дослідження є також індивідуальний розвиток з характерними переходами від одного до іншого етапу протягом життя.

Водночас дисципліна досліджує індивідуальні особливості психічної діяльності людини, які зумовлені спадковими факторами. Розуміння психогенетики потребує базових знань з біології, зокрема генетики, з психології, патопсихології, а також вміння оцінювати і інтерпретувати статистичні дані. Часто в західній науці використовують термін “генетика поведінки” (behavioral genetics).

Мета дисципліни “Психогенетика” — сприяти розумінню питань психогенетики і індивідуальної психології студентами психологічного факультету.

Завдання дисципліни:

- сприяти поглибленому вивченню студентами-психологами спеціальних питань психогенетики, основних термінів і понять;
- навчити студентів проводити психогенетичні дослідження;
- сприяти розумінню спадкової складової при діагностичних підходах у психології та психіатрії;
- навчити правильно трактувати і співвідносити дані спостережень за близнюками і за фенотиповими ознаками.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН вивчення дисципліни “ПСИХОГЕНЕТИКА”

№ п/п	Назва теми
1	Основні поняття сучасної генетики і психогенетики
2	Методи психогенетики
3	Генетична психофізіологія
4	Генетична психологія
5	Фенотипові ознаки і психологічна адаптивність
6	Вікові аспекти психогенетики

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ПСИХОГЕНЕТИКА”

Тема 1. Основні поняття сучасної генетики і психогенетики

Основні поняття теорії спадковості. Класичні закони Г. Менделя. ДНК як основа спадковості. Визначення гена. Аллелі. Домінантні і рецесивні гени. Структурні гени і гени-регулятори. Динаміка генів у популяції. Генотип і фенотип. Визначення психогенетики. Історичний аспект психогенетики. Роботи Ф. Гальтона. Основні поняття психогенетики, її місце в системі диференційної психології. Прикладне значення психогенетики.

Література [1; 2; 9; 10; 12]

Тема 2. Методи психогенетики

Етичний аспект дослідження генетичних особливостей людини. Популяційний метод. Генеалогічний метод. Побудова родоводу. Метод прийомних дітей. Метод близнюків. Моно- та дизиготні близнюки. Протилежні психологічні тенденції близнюкової пари. Психологічний фенотип, його дослідження. Статистичні методи дослідження, які застосовують у психогенетиці.

Література [4; 5; 8–12]

Тема 3. Генетична психофізіологія

Генетика мозку: методичні підходи та рівні аналізу. Міжіндивідуальна варіативність ЕЕГ: фонова та викликані потенціали. Спадковість і середовище у формуванні функціональної асиметрії. Психогенетичні дослідження різних властивостей нервової системи і психофізіологічних проявів: психосенсорні реакції, їх чутливість, динамічність.

Література [1; 3; 7; 8; 10; 11]

Тема 4. Генетична психологія

Дослідження темпераменту. Психогенетичні дослідження когнітивних функцій. Ассортативність шлюбів. Психологічні дослідження вербального та невербального інтелекту, результати за тестом Векслера. Психогенетичні дослідження поведінки, у тому числі асоціальної. Гене-

тична зумовленість ряду здібностей: математичних, до мов, музичних тощо.

Література [1; 2; 5–11]

Тема 5. Фенотипові ознаки і психологічна адаптивність

Накопичення рецесивних ознак як фактор зниження біологічної і психологічної адаптивності. Астенічна конституція. Стан імунітету і психологічна адаптивність. Зовнішні фенотипові ознаки і психологічна адаптивність: накопичення емпіричних даних. Генетичні маркери як шлях переходу від популяційних до індивідуальних характеристик. Психічні розлади як прояв неадаптивного фенотипу.

Література [1; 2; 7–11]

Тема 6. Вікові аспекти психогенетики

Онтопсихогенетика. Онтогенетичні рівні психологічного реагування. Сензитивні періоди розвитку. Роль генотипу та середовища в процесі онтогенетичного розвитку. Роль спадковості в маніфестації деяких форм дизонтогенезу. Гіпотеза Лурія про зниження генетичних впливів на соціально опосередкованих рівнях психологічного реагування. Фенотип і психологічна адаптація дітей.

Література [7–11]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ

1. Що вивчає генетика?
2. Назвіть закони Менделя.
3. Як розшифрувати закон одноманітності першого покоління за Менделем?
4. Що означає незалежне розщеплення за Менделем?
5. Назвіть третій закон Менделя.
6. Наведіть визначення гена.
7. Які бувають гени?
8. Яка функція у генів-регуляторів?
9. Яку частину становлять гени, які кодують структуру білків?
10. Назвіть нуклеотиди.
11. Що означає явище комплементарності?
12. Які нуклеотиди комплементарні між собою?

13. Скільки нуклеотидів кодують інформацію щодо однієї амінокислоти?
14. Що таке аллель?
15. Скільки пар хромосом у людини?
16. Наведіть визначення гамети.
17. Що таке зигота?
18. Що означає гомозиготність?
19. Що означає гетерозиготність?
20. Поняття “аутосомні хромосоми”.
21. Що означає домінуючий ген?
22. Як виявляє себе домінуюча фенотипова ознака?
23. Що означає рецесивний ген?
24. Коли проявляється рецесивна фенотипова ознака?
25. Поняття “генотип”.
26. Поняття “фенотип”.
27. Закон Вебера — Фехнера.
28. Як генетично відрізняється чоловіча стать?
29. Де міститься інформація про стать майбутньої дитини: в яйцеклітині чи сперматозоїді?
30. Які статистичні особливості передавання спадкової ознаки, яка пов'язана зі статтю?
31. Що таке мутації?
32. Як з'являються спонтанні мутації?
33. За яких обставин виникають індуковані мутації?
34. Як генетично передається хвороба Гентінгтона?
35. Як виникає хвороба Дауна?
36. За яким геном передається фенілкетонурія: за домінуючим чи рецесивним?
37. Яка частота фенілкетонурії?
38. Як передається спадкове порушення сприйняття кольорів?
39. Що таке хромосомні хвороби?
40. Які генетичні причини хвороби Шерешевського — Тернера?
41. Які генетичні причини хвороби Гентінгтона?
42. Які особливості поведінки людей, які мають дві Y-хромосоми?
43. Як впливає на індивідуальний розвиток генотип?
44. Як впливає на індивідуальний розвиток середовище?
45. Що означає норма реакції?
46. Що означає діапазон реакції?
47. Що таке генетичні маркери?

48. Роль генетичних маркерів.
49. Що вивчає психогенетика?
50. Історія психогенетики.
51. Перелічіть роботи Ф. Гальтона.
52. В яких роках з'явилися роботи Ф. Гальтона?
53. Неспроможність еugenіки.
54. Психогенетика серед інших психологічних дисциплін.
55. Етичний аспект дослідження генетичних особливостей людини.
56. Як співвідносяться теорія та результати емпіричних досліджень в психогенетиці?
57. Назвіть основні методи психогенетичних досліджень.
58. Популяційний метод психогенетичних досліджень.
59. Генеалогічний метод.
60. Наведіть приклад побудови родоводів.
61. Метод прийомних дітей.
62. Метод близнюків.
63. Монозиготні близнюки.
64. Дизиготні близнюки.
65. Протилежні психологічні тенденції близнюкової пари.
66. Популяційний метод дослідження.
67. Інбридінг, його вплив на адаптивність, коефіцієнт інбридінгу.
68. Психологічний фенотип, його дослідження.
69. Генетика мозку: методичні підходи та рівні аналізу.
70. Генетико-математичні методи.
71. Міжіндивідуальна варіативність ЕЕГ.
72. Спадковість та середовище у формуванні функціональної асиметрії.
73. Психогенетичні дослідження чутливості до різноманітних подразників.
74. Психогенетичні дослідження темпераменту.
75. Група крові людини та особливості темпераменту.
76. Психогенетичні дослідження когнітивних функцій.
77. Психогенетичні дослідження вербального та невербального інтелекту.
78. Ассортативність (невипадковість у шлюбних стосунках).
79. Психогенетичні дослідження поведінки.
80. Особливості поведінки людей з двома Y-хромосомами.
81. Генетична зумовленість ряду здібностей.
82. Фенотипові ознаки і психологічна адаптивність.

83. Накопичення ряду рецесивних ознак як фактор зниження біологічної і психологічної адаптивності.
84. Конституція і психологічна адаптивність.
85. Стан імунітету і психологічна адаптивність.
86. Емпіричні візуальні ознаки і особливості психологічного реагування.
87. Що вивчає онтопсихогенетика?
88. Онтогенетичні рівні психологічного реагування.
89. Назвіть онтогенетичні рівні психологічного реагування в дитячому віці.
90. Перелічіть вікові періоди критичного розвитку в онтогенезі.
91. Гіпотеза Лурія про зниження генетичних впливів на соціально опосередкованих рівнях психологічного реагування.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Сучасні проблеми психогенетики.
2. Закони Менделя.
3. Хромосомні хвороби у людини.
4. Еволюція людини з позиції генетики.
5. Генетичні і психологічні відмінності чоловічої і жіночої статі.
6. Генотип і середовище, норма і діапазон реакції.
7. Генетичні маркери як шлях переходу від популяційних до індивідуальних характеристик.
8. Історія психогенетики. Роботи Ф. Гальтона.
9. Хибність ідей расизму.
10. Етичний аспект дослідження генетичних особливостей людини.
11. Методи психогенетичних досліджень.
12. Генеалогічний метод в психогенетичних дослідженнях.
13. Метод прийомних дітей в психогенетиці.
14. Метод близнюків в психогенетичних дослідженнях.
15. Популяційний метод дослідження в психогенетиці.
16. Психологічний фенотип, його дослідження.
17. Генетика мозку: методичні підходи та рівні аналізу.
18. Спадковість та середовище у формуванні функціональної асиметрії.
19. Психогенетичні дослідження темпераменту.
20. Психогенетичні дослідження когнітивних функцій.
21. Психогенетичні дослідження інтелекту.
22. Психогенетичні дослідження поведінки.
23. Генетична зумовленість ряду здібностей.
24. Фенотипові ознаки і психологічна адаптивність.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Анохин А. П.* Генетика, мозг и психика человека: тенденции и перспективы исследований. — М., 1988.
2. *Беляев Д. К.* Генетика, общество, личность // Человек в системе наук / Отв. ред. И. Т. Фролов. — М., 1989. — С. 155–164.
3. *Булаева К. Б.* Генетические основы психофизиологии человека. — М., 1991.
4. *Григоренко Е. Л.* Генетический метод. Изучение роли наследственности и среды в рамках квазиэксперимента // Методы исследования в психологии: квазиэксперимент. — М., 1998. — С. 76–108.
5. *Дубинин Н. П., Булаева К. Б.* Сравнительно-популяционное исследование генетических основ индивидуально-психологических различий // Психолог. журн. — 1984. — № 4. — С. 95–108.
6. *Егорова М. С.* Психология индивидуальных различий. — М., 1997.
7. *Лурия А. Р.* Об изменчивости психических функций в процессе развития ребенка // Вопр. психологии. — 1962. — № 3. — С. 15–22.
8. *Малых С. Б., Егорова М. С., Мешкова Т. А.* Основы психогенетики. — М., 1998.
9. *Марютина Т. М.* Психологические факторы как детерминанты генотип-средовых отношений // Психолог. журн. — 1994. — Т. XV. — № 2.
10. *Равич-Щербо И. В. и др.* Психогенетика: Учебник / И. В. Равич-Щербо, Т. М. Марютина, Е. Л. Григоренко; Под ред. И. В. Равич-Щербо. — М.: Аспект Пресс, 1999. — 447 с.
11. *Роль среды и наследственности в формировании индивидуальности человека / Под ред. И. В. Равич-Щербо.* — М., 1988.
12. *Фогель Ф., Мотульски А.* Генетика человека. Проблемы и подходы: В 3 т. — М., 1989.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Психогенетика”	3
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Психогенетика”	4
Питання для самоконтролю студентів	5
Теми контрольних робіт	8
Список рекомендованої літератури	9

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерна верстка

Н. В. Медведєва
С. Г. Рогузько
Т. Г. Замура

МАУП

Зам. № ВКЦ-1260

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП